

Respect

Is het gebrek aan respect aan de kant van ex-Ahold-baas Cees van der Hoeven symptomatisch voor de manier waarop bestuurders tegen accountants aankijken? Marcel Pheijffer hoopt van niet. Hoe dan ook: de accountant verdient respect. 'Althans indien hij het op basis van zijn prestaties ook daadwerkelijk heeft verdiend.'

MARCEL PHEIJFFER*

Ik heb drie zonen: Thom, Daan en Huub. Af en toe kijken zij naar de serie 'Ernst en Bobbie', een komisch duo. In een aantal afleveringen in de serie figureert een circusdirecteur. Deze wordt telkens in de maling genomen. Hij reageert dan altijd met: 'Een circusdirecteur verdient respect.' Accountants verdienen dat ook, maar krijgen het niet altijd. Dit komt nu overduidelijk naar voren in de behandeling van de strafzaken tegen de voormalig bestuurders van Koninklijke Ahold. Cees van der Hoeven, voormalig bestuursvoorzitter van Ahold, doet de opmerkingen van Deloitte-accountant Roger Dassen af als "complete onzin", "bullshit" en "kattengejank". Over het hoofd van zijn interne accountantsdienst, Thijs Smit, stelt Van der Hoeven dat deze "zeurt op de verkeerde momenten". Overigens is Van der Hoeven over het hoofd van zijn juridische afdeling en diens medewerkers evenmin te spreken: *"Daarop werd het gesprek zeer onaangenaam omdat Van der Hoeven heel denigrerend deed over ons juristjes, wij zouden niet weten wat integriteit is en dat hij in een heel ander wereld leefde waarin hij moest zorgen voor 450.000 mensen."* Voorgaande opmerkingen brengen de officier van justitie tot de conclusie dat de verdachte er telkens aan refereert in een andere wereld te leven 'waar kennelijk geen of andere regels gelden'. Voorts spreekt hij over 'minachting voor het jaarrekeningenrecht'. Die minachting kwam tijdens de behandeling in de rechtszaal ook aan de orde toen verdachte Michiel Meurs, voormalig cfo van Ahold, sprak: *"Consolideren, het is net als de vraag: wat is porno",* zei Meurs ineens. *"Een blote vrouw op een foto, dat is porno,*

maar als er een lijst omheen zit met een handtekening van Jan Sluijters is het kunst." Ik weet niet veel van porno - ook een hoogleraar kent zijn beperkingen - maar accountancy is toch echt heel iets anders.

De illustraties vanuit de rechtszaal zijn soms een circusarena waardig. Vermakelijk is het in ieder geval wel voor de toeschouwers. Echter niet voor accountants. Zou het gebrek aan respect aan de kant van Van der Hoeven symptomatisch zijn voor de manier waarop bestuurders tegen accountants aankijken? Of zijn zij in het kader van wettelijke controleopdrachten slechts een noodzakelijk kwaad? Leven accountants daadwerkelijk in een ivoren toren waarin hen het zicht op de 'echte wereld' ontbreekt?

De gestelde vragen zijn niet eenduidig te beantwoorden. Ik ben ervan overtuigd dat er veel bestuursvoorzitters van beursgenoteerde ondernemingen zijn, wellicht zelfs een ruime meerderheid, die hun accountant wel degelijk serieus nemen. Ik ben er ook van overtuigd dat regelgeving zoals de code Tabaksblat en delen van de Amerikaanse SOx-regelgeving en de maatschappelijke dialoog over corporate governance de accountant een duidelijker en zeker ook steviger positie geven.

De hiervoor geschetste overtuiging boet echter in aan kracht als het gaat om het mid-

den- en kleinbedrijf. Hier hoor ik regelmatig twijfels over de toegevoegde waarde van de accountant en wordt hij vaker gezien als een 'noodzakelijk kwaad'. De accountant wordt binnen deze sector nogal eens gebruikt als legitimerende factor naar de buitenwereld, bijvoorbeeld banken. Dus niet altijd of primair vanuit zijn toegevoegde waarde en uit respect daarvoor, maar als middel.

En leven accountants te veel in een ivoren toren? Het is, gezien het lezerspubliek van 'de Accountant', gewaagd deze vraag positief te beantwoorden. Eerder stelde ik in dit periodiek echter al dat accountants soms 'licht autistisch' zijn. Dat houd ik staande, maar ik voeg er nu wel een nuance aan toe. In die eerdere bijdrage ging het erom of de accountant voldoende gehoor had voor de wensen en gedachten die in het maatschappelijk verkeer opgeld doen. Daar had en heb ik twijfels over. Autistische trekjes in de richting van de klant lijken me echter geen probleem. Enige afstand tussen accountant en klant is gewenst, het meedenken kent zijn grenzen. Welke dan? Die van de wet- en regelgeving die de accountant behoort te toetsen en die waaraan hij zelf wordt gehouden. Die wet- en regelgeving is immers niet rekkelijk en overtreedbaar. Ook niet indien je, zoals Van der Hoeven stelt, "moet zorgen voor 450.000 mensen". De accountant verdient respect, althans indien hij het op basis van zijn prestaties ook daadwerkelijk heeft verdiend. En of dat in de Ahold-zaak zo is moet blijken. Van der Hoeven heeft al geoordeeld. Misschien is hij in zijn beoordeling en kwalificaties even lichtvaardig te werk gegaan als de wijze waarop het Openbaar Ministerie denkt dat hij Ahold bestuurde. Misschien ook niet. Het Openbaar Ministerie heeft aangekondigd voornemens te zijn een tuchtklacht in te dienen. Ik wacht in spanning én met respect het oordeel van de tuchtrechter af!

Noot

* Marcel Pheijffer is directeur van de Stichting NIVRA-Nyenrode en hoogleraar forensische accountancy Universiteit Nyenrode en Universiteit Leiden.

'De illustraties vanuit de rechtszaal zijn vermakelijk voor de toeschouwers. Echter niet voor accountants.'

Essent is zuinig op zijn bonus

Met prestatiebeloning is niets mis, integendeel. Maar een teveel aan maatstaven, zoals bij Essent, waardoor bestuurders *altijd* wel een bonus kunnen incasseren, bewijst bedrijven en commissarissen geen dienst.

JAN BOUWENS*

Bij Essent gebruikt men een veelheid aan maatstaven als basis om de raad van bestuur te belonen. Terwijl deze benadering kan worden verklaard vanuit de wens van de raad van commissarissen om de attentie naar meer activiteiten dan alleen winst te leiden, is deze benadering niet noodzakelijk succesvol. Essent verdeelt de bonus fifty-fifty over prestaties in de financiële respectievelijk niet-financiële sector. Laten we aannemen dat het Essent financieel voor de wind gaat. Het is in zulke situaties volstrekt rationeel van de Essent-managers in die sector ook de hoogste inspanning te leveren en niet in de overige sectoren. Immers, een eenheid inspanning levert daar het meeste op. Als het slecht gaat in de financiële sector dan wordt het relatief eenvoudiger verbeteringen te leveren in de niet-financiële sector en zal de raad van bestuur rationeel handelen door zich op deze sector te richten. Daar zit een probleem van hantering, meer dan van een prestatie maatstaf. Bij Essent gaat men nog verder, want de verdeling over 'sectoren' is er niet fifty-fifty, maar men verdeelt de gewichten over drie financiële (kosten, rendement en winst) en vijf niet financiële maatstaven (veiligheid, drie soorten klanttevredenheid en medewerkertevredenheid). Op elk van die maatstaven kan men een bonus behalen. Zo kan men door kosten te besparen bij tegenval-

lende omzet alsnog een bonus zeker stellen. Het probleem met deze design is dat het a-priori onduidelijk is of verdere kostenverlaginginspanning wel gewenst is bij een tegenvallende omzet. Overigens kan dit probleem worden opgelost. Essent kan het aantal maatstaven terugbrengen op basis waarvan variabel wordt beloond. Voor de overige factoren waarvoor Essent aandacht vraagt van de raad van bestuur kan men minima stellen. Als die minima niet worden gehaald wordt er überhaupt geen bonus uitgekeerd. Zo leent een onderwerp als 'veiligheid' zich typisch voor zo'n benadering, ook al reikt de winst torenhoog. Overigens meet men bij Essent veiligheid ten opzichte van een internationale standaard. Dit stelt hen in staat normen te baseren op een vergelijking tussen de Essent-prestatie en de prestaties van andere energiebedrijven. Hetzelfde is het geval met klachtenafhandeling. In dat opzicht kan men geen kritiek hebben ten aanzien van de objectiviteit bij de vaststelling van de norm op de maatstaf. Het is echter wel de vraag welk niveau van klanttevredenheid efficiënt is. Een hele hoge klanttevredenheid kan immers gepaard gaan met prohibitief hoge kosten, en als de kostennorm in enig jaar toch al niet wordt gehaald, werkt een extra investering ter zake niet door in een lagere bonus.

De 'ethische' discussie over de hoogte van de beloning is in economische zin redelijk overbodig. Zolang als de uitgekeerde bonus lager is dan de toegenomen waarde van de onderneming is de bonus in economische zin verantwoord. Er is ook empirisch bewijs dat aantoonde dat variabele beloning werkt. In 1996 werd voor de elektriciteitssector aangetoond dat productiviteit toeneemt bij de introductie van een bonusplan. Ook op lager organisatieniveau functioneert variabele beloning. Uit een onderzoek dat Laurence van Lent en ondergetekende recent uitvoerden blijkt dat bonussen en zuivere meting twee wenselijke effecten hebben. In de eerste plaats blijkt dat mensen harder gaan werken wanneer de prestaties zuiverder worden gemeten. En ten tweede blijkt de personele samenstelling - voor bedrijven die managementprestaties beter meten - gemiddeld meer in overeenstemming te zijn met de wens van de ondernemingsleiding. De vragen die de aandeelhouder moet stellen luiden: hoe verhoudt beloning zich tot de creatie van waarde? Meer in het bijzonder:

- Wordt voor de manager een uitdagend of een makkelijk doel gesteld?
- Meet de maatstaf echt waarde?
- Is de beloning in proportioneel met de geleverde prestatie?

Met de introductie van meer maatstaven maakt de raad van commissarissen het zich moeilijk op deze drie vragen een antwoord te geven.

Noot

* Jan Bouwens is hoogleraar accounting aan de Universiteit Tilburg.

Reikwijdte Wta onlogisch

Het toezicht op accountantscontrole bij organisaties in de publieke sector volgens de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta) is allesbehalve logisch ingevuld. Misschien is het verstandig hier nog eens naar te kijken voordat de Wta in werking treedt. Niemand is ten slotte gebaat bij een volgende verwachtingskloof, dit keer vanwege een diffuus toezichtregime.

CHRISTIANNE DEN HOUTING EN ANTON LOK*

Doel van de Wta is om door onafhankelijk toezicht op accountantsorganisaties die wettelijke controles uitvoeren, het vertrouwen in de accountant en de accountantsverklaring te herstellen.

Wat zijn wettelijke controles?

In eerste instantie lijkt dit een eenvoudige vraag: al die controles die worden uitgevoerd op grond van een in enige wet opgenomen verplichting.

De Wta definieert een wettelijke controle als 'een controle van een financiële verantwoording van een onderneming of instelling ten behoeve van het maatschappelijk verkeer, die verplicht is gesteld bij of krachtens de in de bijlage bij de Wta genoemde wettelijke bepalingen'. Deze bijlage die kan worden gewijzigd bij algemene maatregel van bestuur is daarom cruciaal om inzicht te krijgen in de reikwijdte van de Wta en om vast te stellen op welke opdrachten zich het onafhankelijk toezicht toespitst. De bijlage leidt bij ons tot de conclusie dat vooral het toezicht op accountantscontrole van organisaties in ►

de publieke sector niet altijd even logisch is ingevuld.

Een voorbeeld: op grond van de bijlage bij de Wta is de accountantscontrole van het Faunafonds - artikel 91, eerste lid, van de Flora- en Faunawet - een wettelijke controle. Volgens ons is deze controle echter primair bedoeld voor de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (in zijn hoedanigheid van geldschietter) en niet voor het maatschappelijk verkeer. De accountantscontrole van bijvoorbeeld zorginstellingen, woningcorporaties, universiteiten en scholen in het primair onderwijs is volgens ons daarentegen juist weer wél primair bedoeld voor het maatschappelijk verkeer. Deze controles ontbreken echter in de bijlage bij de Wta. Dit zijn, op grond van deze Wta, dus geen wettelijke controles tenzij de desbetreffende zorginstellingen, woningcorporaties, universiteiten en scholen in het primair onderwijs een zodanige rechtsvorm hebben dat zij vallen onder BW 2, Titel 9. Veelal is dat echter niet het geval, hetgeen betekent dat de AFM geen toezicht uitoefent op de werkzaamheden van de accountants die deze opdrachten uitvoeren. Het toezicht op deze werkzaamheden zal worden uitgevoerd door respectievelijk de Raad van Toezicht (gelieerd aan de NOVAA maar juridisch zelfstandig) en het College Toetsing Kwaliteit (gelieerd aan het NIVRA en in een proces om juridisch zelfstandig te worden).

De grote vraag is of alle belanghebbenden bij door accountants uitgevoerde controlewerkzaamheden, zich dit wel voldoende hebben gerealiseerd. Een andere vraag is of dit niet leidt tot een nieuwe verwachtingskloof; in dit geval als gevolg van een diffuus ingericht toezichtregime.

En tevens rijst de vraag of de minister van Financiën in de loop der tijd wel consistent heeft gehandeld.

Ruim een jaar geleden antwoordde de minister op de vraag van de vaste commissie van Financiën of accountantscontrole bij rechtspersonen met een wettelijke taak (RWT's) en zelfstandige bestuursorganen (ZBO's) wel onder de werkingssfeer van het wetsvoorstel vallen:

"RWT's en ZBO's kunnen - indien zij bijvoor-

beeld een BV of NV zijn - onder Titel 9 van het BW vallen. De controlerende accountantsorganisatie valt in die situatie onder het toepassingsbereik van het wetsvoorstel. Indien in de instellingswet van een RWT of ZBO is bepaald dat externe verantwoording moet worden afgelegd en deze verantwoording moet zijn voorzien van een accountantsverklaring, dan zal deze accountantsverklaring moeten worden afgegeven door een externe accountant. In dat geval is die desbetreffende instellingswet opgenomen in de bijlage bij de Wta. Indien de verantwoording van een RWT of ZBO primair is bedoeld voor de minister en de accountantsverklaring daarmee niet is bestemd voor het maatschappelijk verkeer, is het niet nodig dat de verklaring wordt afgegeven door een extern accountant. Een dergelijke wet is dan ook niet opgenomen in de bijlage bij artikel 1 van het wetsvoorstel."

Het feit dat de accountantscontrole van het Faunafonds nu wél en de accountantscontrole van zorginstellingen, woningcorporaties, universiteiten en scholen in het primair onderwijs niet als een wettelijke controle zijn aangemerkt, lijkt met het gestelde van destijds in tegenspraak.

In dit kader is het volgende wellicht van extra betekenis. Op 9 mei 2005 bepleitte staatssecretaris Rutte van Onderwijs het instellen van een accreditatieplicht voor accountants van onderwijsinstellingen. "De commissie Schutte was van mening dat accountants onvoldoende zijn toegerust voor het vervullen van een publieke taak. De kwaliteit van de accountantscontrole

zou volgens mij dan ook aan kracht winnen als wordt overgegaan op een systeem van accreditatie."

Het feit dat de accountantscontrole van onderwijsinstellingen nu niet onder de reikwijdte van de Wta valt, lijkt hiermee in tegenspraak. Of is men van mening dat een systeem van accreditatie effectiever is dan toezicht door de AFM en is de controle van onderwijsinstellingen daarom *bewust* niet aangemerkt als wettelijke controle?

Tot slot het toezicht op de accountantscontrole bij gemeenten en provincies. Dit is een wettelijke controle. Toezicht op de desbetreffende accountantsorganisaties geschiedt derhalve door de AFM. Dit echter met uitzondering van de jaarrekeningcontrole van Amsterdam, Den Haag en Utrecht, omdat deze gemeenten beschikken over een gemeentelijke accountantsdienst die de jaarrekening certificeert. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft, gegeven de Wta, inmiddels bepaald dat deze gemeentelijke accountantsdiensten onder toezicht staan van de lokale rekenkamer.

Al met al lijkt er voldoende aanleiding om de impact van de Wta op de accountantscontrole in de publieke sector nog eens goed tegen het licht te houden.

Noot

* Anton Lok en Christianne den Houting-Stevens werken beiden bij Berk, Accountants en Belastingadviseurs (bureau Vaktechniek respectievelijk branchegroep Publieke sector). Zij schreven dit artikel op persoonlijke titel.

Accountants en de Wfd

'Accountants vrijgesteld voor Wfd', melden diverse media, waaronder 'de Accountant', in februari 2006. Volgens Theo Gommer is dit iets te kort door de bocht en doen accountants er goed aan dit te beseffen.

THEO GOMMER*

In het februarinummer wordt gesteld dat accountants zijn vrijgesteld voor de Wet financiële dienstverlening (Wfd). Ik heb hierover mijn gerede twijfels. In het eerste conceptvrijstellingbesluit stond dat adviseurs die een ander hoofdberoep hadden dan 'financiële dienstverlener' (in de zin van de Wfd) tot maximaal tien adviezen werden vrijgesteld van de eisen van de Wfd. Eigenlijk was geen enkele betrokken partij hiermee con-

tent. Of er werd überhaupt geen vrijstelling bepleit of juist een volledige. Uiteindelijk is de tekst als volgt geworden:

Artikel 13

1. Van hetgeen bij of krachtens de wet is bepaald zijn vrijgesteld financiële dienstverleners die een andere hoofdberoepswerkzaamheid hebben dan het verlenen van financiële dien-

Uitslag webstelling

Toepassing van XBRL leidt tot grote administratieve besparingen en ook accountants zullen daarvan profiteren.

	RA	Student	Overig	Totaal
Eens	1	7	11	19
Oneens	7	7	5	19

Door toepassing van XBRL, de nieuwe standaard voor het uitwisselen van informatie, wil de overheid de administratieve lasten voor het bedrijfsleven sterk terugdringen. De ambitie is dat bedrijven hun financiële jaarverslaggeving, belastingaangifte en statistische informatie straks standaard zullen aanleveren in XBRL-formaat. Accountants krijgen daar als zakelijk dienstverlener en als ondernemer direct mee te maken, en - aldus de stelling - zullen meeprofiteren van deze ontwikkeling.

De uitslag is opmerkelijk. De totaalcijfers tonen een perfecte fifty-fifty-verhouding. Het opmerkelijke - met enig voorbehoud vanwege de door omstandigheden lage absolute stemaantallen - zit hem in de verschillen per categorie. De RA's verwachten vrijwel unaniem niet te profiteren, de 'overigen' ondersteunen in meerderheid de stelling wel, en de studenten zijn volledig verdeeld.

Vincent Tophoff verwoordt de situatie nogal tref-

fend. "Het is van tweeën één: of het leidt tot grote administratieve besparingen, of de accountant zal ervan profiteren. Als er grote administratieve besparingen gerealiseerd worden, dan voelt de accountant dat in zijn portemonnee. Als de accountant van XBRL zal profiteren dan kun je als organisatie fluiten naar je administratieve besparingen."

Een ander weet al waar de bal heen zal rollen: "De standaard dienstverlening van accountants zal verminderen. De besparing zal door de concurrentie worden doorgegeven aan de klanten, waardoor accountantsorganisaties financieel er niet van zullen profiteren."

Een derde is optimistischer: "Accountants profiteren door een aanzienlijke kwaliteitsverbetering van de samenstellingspraktijk."

Weer een ander bekijkt het genuanceerd. "Eens, maar onder voorwaarden. De echt grote besparing is niet te vinden als het alleen een nieuw medium voor oude zaken blijkt. Winst is te behalen als de verslaggevingsregels voor jaarrekening, fiscale aangifte, statistieken en informatie aan de bank, integreren. Winst is ook te behalen voor beursfondsen, indien XBRL wordt ingezet om de communicatie met analisten te verbeteren. In combinatie met IFRS neemt zo de vergelijkbaarheid toe, en zou de vermogenskostenvoet moeten dalen. Ten slotte zou

winst te halen moeten zijn door stroomlijning van het (interne of bij de accountant belegde) rapportageproces. Maar of accountants daarvan profiteren is vooral afhankelijk van accountants. Als XBRL de aanleiding wordt om de winstmarges op te schroeven, zit er weinig winst in. Geen klant zal immers willen investeren om de marges van de accountant te verbeteren. Maar als XBRL aanleiding wordt voor een nieuwe ronde in de prijzenoorlog die de branche in de afgelopen decennia al zoveel efficiënter heeft gemaakt, dan is er voor individuele accountants voordeel te behalen, in de vorm van marktaandeel. Macro-economisch profiteren niet de accountants, maar de klanten daar van. Maar ook voor de bedrijfstak is winst te behalen: in de advisering enerzijds, en in de vermindering van het laagwaardige werk, en dus verminderde druk op de arbeidsmarkt, anderzijds."

sten en uit hoofde van die hoofdberoepwerkzaamheid inzicht hebben in de financiële situatie van consumenten, voor zover zij, zonder daarvoor provisie te ontvangen, jegens consumenten als bedoeld in artikel 6 van de wet, optreden als adviseur, en de door hen verstrekte adviezen in het verlengde liggen van hun hoofdberoepwerkzaamheid.

2. De in het eerste lid geregelde vrijstelling is slechts van toepassing indien de desbetreffende financiële dienstverlener slechts incidenteel optreedt als adviseur, in die zin dat het optreden als adviseur slechts een marginaal onderdeel uitmaakt van zijn totale werkzaamheden.

Ik interpreteer het artikel als volgt. Een accountant is in beginsel vrijgesteld voor de Wfd. Dit betreft echter geen absolute, maar een relatieve vrijstelling. Indien de accountant voldoet aan het in het tweede lid gestelde, dan mag hij zonder vergunning incidenteel financiële adviezen geven in de

zin van de Wfd. Dit is ook de systematiek van de Wet: lid 1 betreft de vrijstelling, mits wordt voldaan aan lid 2. Hieruit blijkt dat het gaat om een relatieve vrijstelling, immers gerelateerd aan het incidentele karakter van zijn financiële advies. Dit incidentele karakter is overigens ook nog eens alleen dan van toepassing als het financiële advies slechts een marginaal onderdeel uitmaakt van zijn werkzaamheden.

Wat is vervolgens incidenteel? Een keer, twee keer, drie keer wellicht per jaar? En wat is een marginaal onderdeel? Indien bij-

Reactie NIVRA

Theo Gommer wijst terecht op het feit dat de vrijstelling van accountants voor de Wfd niet absoluut is. In veruit de meeste gevallen zal de accountant in de praktijk voor al zijn werkzaamheden wel aan de in de vrijstellingsregeling opgenomen voorwaarden voldoen. Niettemin is het van belang dat accountants zich bij al hun advisering steeds bewust zijn van de bestaande grenzen en elke situatie op zijn eigen merites beoordelen.

voorbeeld in het kader van een reorganisatie, waarbij er ook andere aandeelhouders komen, wordt geadviseerd om het in eigen beheer opgebouwde pensioen extern te verzekeren, is mijns inziens sprake van een marginaal onderdeel (uiteraard niet onbelangrijk) van de totale werkzaamheden. Een 'zelfstandig' pensioenadvies valt mijns inziens echter niet onder artikel 13. Tot slot valt eigen beheer niet onder de Wfd. De Wfd is immers alleen dan van toepassing als er geadviseerd wordt omtrent product en aanbieder.

Noot

* Theo Gommer is partner bij Akkermans & Partners, tevens pensioenadvocaat.

Reacties en bijdragen

De rubriek *Opinie* is een podium voor discussie. Wilt u reageren op een artikel in 'de Accountant' of zelf een kwestie aan de orde stellen die van belang is voor het beroep? E-mail naar: deaccountant@NIVRA.nl. Maximumlengte achthonderd woorden.